

1.4

Uvod

Online priručnik za europsku jezičnu kritiku omogućava komparativni uvid u jezičnu kritiku u europskim jezičnim kulturama. Jezična kritika je osobita forma promišljanja o jeziku. Ovdje ju definiramo kao „praksu evaluativnog rasuđivanja o jeziku” koje se ostvaruje u kontinuumu između procjene jezičnog izražaja i ocjene istog u odnosu na jasno određenu poziciju. Za razliku od dosadašnjih shvaćanja, koja jezičnu kritiku vide isključivo kao procjenu jezika, ovdje se koncept iste nastoji proširiti kako bi obuhvatio široko područje između deskriptivne i evaluativne jezične kritike. Deskriptivna jezična kritika bavi se jezičnim izričajima i mogućnostima komunikacijskog djelovanja te odgovara na pitanja sljedećeg tipa: Koje bi funkcionalne, kognitivne i socijalne posljedice za jezik i razmišljanje jedne jezične zajednice imalo nestajanje određenog padeža? Ovaj oblik jezične kritike pomoću lingvističkih kriterija za analizu forme i funkcije opisuju i tematizira utjecaj na jezični sustav i jezičnu uporabu. S druge strane, dobar primjer primarno evaluativne jezične kritike je iskaz sljedećeg tipa: Oskudnost i kraćenje jezika na društvenim mrežama šteti jeziku u cijelosti. Kontinuum između ova dva tipa jezične kritike predmet je proučavanja komparativne perspektive. *Online priručnik za europsku jezičnu kritiku* nastoji dovesti u vezu i opisati odnos između ova dva oblika jezične kritike.

Uzimajući u obzir spomenute značajke, ovdje se bavimo kako jezičnim promišljanjem koje se orijentira na kriterije i mjerila vrijednosti (deskriptivna jezična kritika) tako i jezičnim promišljanjem koje iznosi vrijednosni sud (evaluativna jezična kritika). Iz tog razloga jezičnu kritiku definiramo kao „praksu evaluativnog rasuđivanja o jeziku”. Atribut *evaluativan* prijevod je njemačkog „wertend” (od infinitiva „werten”) koje ima dvojako značenje – inherentno sadržava i kategorizirajuću i procjenjivačku komponentu. Jezični ili komunikacijski fenomen može se stoga pomoću vrijednosnih mjerila razmatrati kao kriterij za donošenje odluke, dok istovremeno govornici mogu donijeti i jasan evaluativni sud o jezičnoj pojavi ili komunikacijskoj situaciji.

Upravo opisane forme jezične kritike prakticiraju se u lingvističkim i laičkim raspravama o vlastitoj ili tuđoj jezičnoj kulturi. Polazeći od pretpostavke da se kroz jezik svjetonazori karakteristični za određenu kulturu oblikuju u prakse formiranja identiteta, razgovor o jeziku smatra se ishodišnom točkom ovih procesa. Prakticirajući evaluativno promišljanje o jeziku u različitim zemljama, možemo uočiti sličnosti i razlike među jezičnim kulturama. Za sada priručnik obuhvaća usporedbu jezika i kulture

u njemačkom, engleskom, francuskom, talijanskom i hrvatskom jeziku, i to iz povijesne i suvremene perspektive.

Kada se u priručniku govori o praksi evaluativnog rasuđivanja o jeziku u njemačkom, engleskom, francuskom, talijanskom i hrvatskom, najveći naglasak stavlja se u svakom slučaju na povijest i zemljopisno područje spomenutog jezika (primjerice na njemački jezik u Njemačkoj). No pritom se ne zanemaruje ni nadnacionalna perspektiva (primjerice njemački jezik u Austriji, Lihtenštajnu, Luksemburgu ili Švicarskoj). Ovisno o spornom pitanju, kulturi o kojoj se raspravlja te relevantnosti proširuje se i diskusija o govornom području određene jezične kulture.

Online priručnik za europsku jezičnu kritiku je periodična višejezična internetska publikacija. U priručniku se postepeno objavljuju enciklopedijski članci koji uključuju ključne teme te su od kulturološkog značaja u europskoj perspektivi. Time se nastoji omogućiti pregled povijesti koncepta jezične kritike u Europi. Priručnik s jedne strane omogućuje jedinstveni uvid u pojedinačne jezične kulture, dok s druge strane uzima u obzir i komparativnu perspektivu istih. Priručnik sadržava stoga članke o jednojezičnim, no i komparativnim međujezičnim temama. Svi članci dostupni su na njemačkom jeziku. Članci na jezično-kritičke teme u engleskom, francuskom, talijanskom ili hrvatskom jeziku dostupni su na njemačkom jeziku kao i na jeziku na koji se članak odnosi (dakle, na njemačkom/engleskom, njemačkom/francuskom, njemačkom/talijanskom ili njemačkom/hrvatskom).

Priručnik izlazi u svescima koji obrađuju teme europske jezične kritike. Struktura svezaka uvijek prati određenu shemu: takozvani poredbeni članak (primjerice „Jezična norma i jezična kritika u europskoj perspektivi“) razmatra odgovarajući koncept ("Jezično normiranje i jezičnu kritiku") iz europske komparativne perspektive na svakom od pet jezika. U trećem se poglavlju obrađuje koncept koji se odnosi na njemačku jezičnu kulturu (primjerice "Jezična norma i jezična kritika (*Sprachnormenkritik*) u njemačkom jeziku"). Ovo poglavlje također je dostupno na svih pet jezika. U četvrtom poglavlju obrađuje se koncept koji se odnosi na engleski jezik. Ovi članci dostupni su na njemačkom i engleskom jeziku. Isto tako, u petom se poglavlju obrađuju koncepti u francuskom jeziku, u šestom u talijanskom, a u sedmom poglavlju u hrvatskom jeziku.

Online priručnik za europsku jezičnu kritiku publikacija je projektne grupe *Europäische Sprachkritik Online (ESO)*. Sjedište projekta ESO je Europski centar za lingvistiku (*Europäisches Zentrum für Sprachwissenschaften*) koji

i objedinjuje suradnju Fakulteta modernih jezika Sveučilišta u Heidelbergu (*Neuphilologische Fakultät der Universität Heidelberg*) i Instituta za njemački jezik u Mannheimu (*Institut für Deutsche Sprache in Mannheim*). Uz voditelje katedri i njihove suradnike u projektu sudjeluju stipendisti i ostali doktorandi doktorskog studija *Sprachkritik als Gesellschaftskritik im europäischen Vergleich* (Jezična kritika kao društvena kritika u europskoj komparativnoj perspektivi), kao i međunarodni i domaći partneri. Doktorski studij *Sprachkritik als Gesellschaftskritik im europäischen Vergleich* financira se kroz program stipendiranja doktorskih studija savezne države Baden-Württemberg. Rezultati istraživanja projektne grupe dostupni su na višejezičnoj multimodalnoj internetskoj platformi (www.europ-sprachkritik.com). Priručnik je internetski povezan s platformom. U njemu se objavljuju članci na temu pojedinačnih jezika kao i komparativni članci, a namijenjen je znanstvenicima, znanstvenim novcima te studentima raznih filoloških smjerova kako u tuzemstvu tako i u inozemstvu. Isto tako, ciljana skupina uključuje i sve ostale discipline društvenih i kulturoloških usmjerenja. Na internetskoj platformi zainteresiranoj javnosti dostupni su i dodatni kraći članci.

Ovim putem željeli bismo zahvaliti grupi od osam stručnjaka s odsjeka za germanistiku, anglistiku, romanistiku i slavistiku koji su projektu doprinijeli svojim bilješkama i ispravcima. Njihova stručnost omogućila je objavljivanje prvoga sveska priručnika u ovom obliku.

Heidelberg i Mannheim, srpanj 2017.